

stage of national energy market development is being characterized by the influence of outer and internal factors, which are caused by the world's economics development slowdown, allocation of power resources, misbalance of their consumption and production, excessive ecological pressure and globalization. The aim of the article is to develop practical recommendations according to the state adjustment effectiveness raise of the energy market in Ukraine. The following methods have been used during the article preparation: the method of logical generalization (to define the contradiction of the energy market functioning in Ukraine), graphical method (used for the visual demonstration of interrelation between energy market subjects), statistic methods (used during the investigation of main rates tendencies, which describe the energy market), expert judgment (during the formation of the propositions of the improvement ways of the energy market state adjustment in Ukraine) and others. It has been pointed at the practicability of the energy market state adjustment in Ukraine, which is caused by the existence of the interests' conflict among its subjects. It has been noted, that there is the task of the necessary assurance of generating supplies optimal structure with a punctual placement into service of the new objects in modern conditions. The main principles of the state policy at the energy market in Ukraine have been represented. The model of the energy market functioning has been proposed. The implementation of the model of the energy market functioning will promote the development of the highly competitive environment of the generating companies, transferring organizations, intermediate sellers. The long-range ways of further investigations may be different aspects of the development of organization and economic scheme of control of Ukraine's economic complex branches power intensity, working out of the practical approaches of the effectiveness raise of the alternative energy sources facilities use.

Key words: state regulation, efficiency, energy, market, profit, model, investment.

Одержано 15.02.2016 р.

УДК 330.33.012

Кучінка Тетяна Василівна,
аспірант кафедри фінансів,
Мукачівський державний університет

ПРИРОДА ТА ПРИЧИНИ ЦИКЛІЧНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ

У статті розкрито природу циклічності економічних криз, сутність економічного циклу, охарактеризовано фази розвитку циклу та визначено основні причини циклічного відтворення. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів природи циклічності економічної кризи, основних фаз розвитку циклу та причин циклічного відтворення. Застосовано метод ретроспективного історичного аналізу для комплексного дослідження природи циклічності економічних криз. На теоретичному рівні доведено доцільність застосування різних підходів до визначення внутрішніх та зовнішніх причин циклічності економічного розвитку. Визначено, що економічний цикл є періодичним хвилюваним коливанням ділової активності, чергуванням піднесення і спаду рівня ринкової активності впродовж кількох років. Обґрунтовано, що економічні цикли можуть відрізнятися один від одного за тривалістю й інтенсивністю, але всі вони мають одні і ті самі фази. Наукова новизна отриманих результатів полягає у виокремленні в межах економічного циклу розвитку економіки країни за 1996-2014 рр. більш короткострокових періодів та обґрунтуванні причин та чинників циклічних коливань у їх межах. Практичне значення проведеного дослідження полягає в обґрунтуванні природи та причин циклічності економічних криз, підтвердженні їх періодичності та повторювальності в розвитку економіки України, а також у визначенні залежності між динамікою економічної кон'юнктури та динамікою промислового виробництва і споживання товарів та послуг (динамікою роздрібного товарообігу). Особлива увага приділяється обґрунтуванню причин економічного циклу, дослідженню динаміки номінального та реального ВВП, обсягів промислового виробництва, зміни рівня заробітної плати, тощо. За результатами проведеного дослідження обґрунтовано причини циклічності економічних криз. Доведено, що поглиблення економічних дисбалансів суттєво послабило макроекономічну стійкість, що зрештою призвело до обвалу економіки України в тому числі внаслідок зовнішньої агресії. Подальші дослідження будуть спрямовані на визначення причинно-наслідкової залежності та обґрунтування основних чинників циклічності розвитку економіки України.

Ключові слова: економічний цикл, криза, економічна криза, фази економічного циклу.

ВСТУП

Постановка проблеми. Проблематика циклічності економічного розвитку України протягом останніх років неодноразово опинялася у центрі уваги українських вчених і громадськості. За результати

дослідження динаміки економічного розвитку України та експертним висновкам більшості міжнародних фінансових інститутів в Україні сформувалась глибока економічна криза, яка принесла країні не тільки призупинення темпів економічного розвитку, а й погіршення більшості соціальних параметрів.

Виявлення причин та наслідків економічної кризи є неможливим без глибокого теоретичного аналізу природи циклічності економічного розвитку. Застосування історичного методу дозволяє не тільки використати досвід накопичений, узагальнений і систематизований протягом значного періоду розвитку економічної теорії, а й використати зібрані і систематизовані дані для виявлення причинно-наслідкових зв'язків й прогнозування майбутньої динаміки економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам дослідження причин та наслідків економічних циклів приділяли увагу такі видатні вчені-економісти, як Н. Д. Кондратьєв, Д. М. Кейнс, С. Кузнець, І. Фішер, Дж. Міль, С. Сісмонді, Т. Веблен, М. І. Туган-Барановський, А. Маршал, Й. Шумпетер та багато інших.

Ретроспективний аналіз дослідження коливань економічної активності застосовувався багатьма дослідниками економічних циклів і криз. Достатньо назвати праці з цієї проблематики таких вчених, як В. Репке, М. Туган-Барановського, Х. Уерта де Сото, Е. Хансена, Й. Шумпетера, які присвятили ретроспективному аналізу окремі розділи своїх фундаментальних праць. Проте, економічні процеси, які відбуваються у світовій економіці на сьогоднішній день, досить часто не ув'язуються з результатами досліджень та висновками зробленими цими вченими, а виявлені причинно-наслідкові залежності не відповідають сьогоднішнім реаліям. Економічні процеси продовжують розвиватись, в економіці фіксуються нові події й тенденції, які потребують узагальнення і порівняльного аналізу.

Світова економіка постійно розвивається і кожна наступна криза відбувається в особливих умовах, які не тотожні до умов попередньої кризи. Постійно вдосконалюється технологія і збільшується обсяг знань, зростає кількість населення та його стандарти життя, одночасно і практично незворотно накопичуються екологічні проблеми (вичерпуються природні ресурси і нагромаджуються промислові і побутові відходи). З іншого боку, окремі складові виробничих відносин зберігаються відносно постійними.

Мета статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження теоретичних аспектів вивчення природи циклічності економічної кризи, основних фаз розвитку циклу та різноманіття повторювання причин циклічного відтворення.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Україна, як і всі інші країни світу відчуває значні коливання економічної активності: періоди економічного процвітання або сталого економічного розвитку змінюються періодами економічного спаду, депресією. Послідовність припливів і відливів економічної активності у світовій економічній теорії отримало назву діловий (економічний) цикл [1].

Економічні цикли, як ми знаємо їх сьогодні, були кодифіковані та проаналізовані Артуром Бернсом і Уеслі Мітчеллом ще у середині 40-х років минулого сторіччя. Науковці вважали, що економічні цикли – це

певний тип коливань сукупної економічної активності націй, яка організовує свою роботу в основному на підприємствах: цикл складається з коливань, які відбуваються приблизно в один і той же час у діяльності багатьох господарських одиниць. Не дивлячись на те, що динаміка макроекономічних показників, які відображають економічний розвиток, частіше всього характеризується зростаючим трендом, фактичний розвиток представляє собою коливання навколо тренду, тимчасові відхилення від регулярної лінії тренду. Саме це і характеризує зміст економічного циклу.

Багато в чому, термін «економічний цикл» вводить в оману. Циклічність передбачає існування певної закономірності в термінах і тривалості руху вгору та вниз у господарській діяльності. А. Бернс і У. Мітчелл обґрунтовували думку, що ця послідовність змін є поворотною, але не періодичною: за тривалістю економічні цикли варіюються від більш одного року до десяти або дванадцяти років [2].

Однією з ключових ідей А. Бернса і У. Мітчелла, є циклічність і синхронність змін основних економічних показників та інших показників розвитку країни. У періоди економічного піднесення спостерігається не тільки зростання обсягів виробництва, але також підвищується рівень зайнятості, а безробіття зменшується. Обсяги нового будівництва також зазвичай зростають, а темпи інфляції можуть прискоритися, якщо розвиток відбувається особливо жваво. І навпаки, під час спаду, обсяги виробництва товарів і послуг знижуються, зайнятість падає, спостерігається зростання безробіття. А. Бернс і У. Мітчелл визначали рецесію як період, коли переважне коло економічних показників відображає тенденцію до зменшення протягом тривалого періоду (більш ніж півроку) [1].

Джон Мейнард Кейнс серед основних причин виникнення економічних циклів виділяв невідповідність між інвестиціями та споживанням. За Д. Кейнсом зростання обсягу інвестицій спричиняє стимулюючий вплив на сукупний дохід. Самі по собі, інвестиції та мультиплікативний ефект, який виникає, не спроможні спричинити циклічні спади або піднесення в економіці; вони просто забезпечують певний імпульс в напрямі вгору або вниз [3].

На думку економіста, коливання національного доходу можуть приймати різні форми, в залежності від характеристик економіки і того, яким чином населення країни розподіляє свої доходи між споживанням і заощадженнями. Випадкові удари, або те, що економісти називають зовнішні чинники, складають третій тип явищ, що впливають на бізнес-цикл. Це такі зовнішні збурення у системі, як зміна погоди, політичні зміни, війни тощо. Представники кейнсіанської течії економічної теорії вважали, що довжина циклу буде визначатися внутрішніми чинниками розвитку системи, але його інтенсивність залежить від зовнішнього імпульсу [3].

На відміну від еволюційної теорії зародження та розвитку економічних циклів Артура Бернса і Уеслі Мітчелла, які як пріоритетні визначали внутрішні чинники, імпульсно-розповсюджувальний підхід, обґрунтований у працях Є. Слуцького та Рагнара

Фріша розглядає цикл, як наслідок випадкових впливів на економічну систему – імпульсів, або шоків, характер яких з часом послаблюється. Євген Слуцький, за результатами аналізу статистичних даних зробив припущення, що «...накладання випадкових причин породжує хвилеподібні ряди, які мають тенденцію на протязі більшої або меншої кількості хвиль імітувати гармонійні ряди... та проявляти певну (більш або менш, в залежності від обставин, строгу) періодичність» [4].

Загалом імпульси можна умовно розділити на три типи: шоки пропозиції (впливають на виробничу сферу економічної системи); політичні шоки (є наслідком управлінських рішень органів регулювання економіки); шоки у приватному секторі (пов'язані з коливаннями споживчих та інвестиційних видатків домогосподарств) [4].

Більшість сучасних економістів у процесі визначення змісту та причин циклічності економічного розвитку наголошують на існуванні періодичності та послідовності економічних процесів. За словами В. П. Бардовського, економічний цикл – це періодичні коливання економічної активності, що включає розширення та звуження економічної системи, та

супроводжується коливанням макроекономічних показників [5].

Згідно визначення О. А. Єрохіної економічний цикл – це перехід від однієї стадії розвитку економічної системи до іншої стадії функціонування, у процесі якого відбувається часткова зворотність з більш або менш постійним інтервалом [6].

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновок, що економічний цикл – це сукупність послідовних фаз стану економіки та повторювані протягом кількох років коливання показників економічної активності – темпів зростання ВВП, рівня безробіття, загального обсягу продажів, загального рівня цін, величини інвестицій тощо. Проте основним показником, який забезпечує можливість відображення існування цієї періодичності та послідовності економічних процесів, є коливання темпів зростання ВВП.

Кожен економічний цикл умовно складається з наступних основних фаз: підйом, бум, пік, дно, спад, депресія, пожвавлення і стагнація. Основні риси перелічених фаз ще у 1939 р. визначив Йозеф Алоїз Шумпетер. Обґрунтування та економічний зміст фаз економічного циклу представлено у табл.1

Таблиця 1

Фази економічного циклу [7, 8]

Фази економічного циклу	Економічна суть
Бум	Відбувається прискорення ділової активності, виникають нововведення, виникнення різних нових товарів і нових підприємств, у стрімкому зростанні капіталовкладень, курсів акцій і інших цінних паперів, процентних ставок, цін і заробітної плати. У той же час наростає напруженість банківських балансів, збільшуються товарні запаси.
Пік	Найвища точка серед фаз економічного циклу. Характеризується зниженням рівня безробіття, або зведення до мінімуму, економіка працює з найвищим навантаженням, всі наявні в країні трудові та капітальні ресурси максимально задіяні у виробництві. Інфляційний тиск у такі періоди, як правило, посилюється.
Депресія	Триває ця фаза від півроку до трьох років. Відбувається пристосування господарського життя до нових умов і потреб, знаходження нової рівноваги. Для цієї фази характерні невпевненість, безладні дії, довіра підприємців до ринкової кон'юнктури відновлюється повільно, вони не ризикують вкладати значні кошти в бізнес, хоча ціни й умови господарювання стабілізуються.
Дно	Ця фаза – це «нижча точка», до якої падають виробництво та зайнятість. Дно вважається провісником закінчення спаду, оскільки дана фаза триває не досить довго.
Спад	Відбуваються скорочення обсягу виробництва й ділової активності, падіння цін, затоварення, зростання безробіття й різке збільшення кількості банкрутств.
Стагнація	Довгостроковий застій в економіці, який характеризується низьким темпом росту ВВП, високим рівнем безробіття, зниженням рівня життя населення.
Пожвавлення	Характеризується зростанням капіталовкладень, зростанням цін, виробництво, зайнятість, процентні ставки. Пожвавлення охоплює насамперед галузі, що поставляють засоби виробництва. Пожвавлення завершується досягненням передкризового рівня за макроекономічними показниками.
Підйом	Наступає дана фаза лише тоді, як економічний цикл опускається до найнижчої точки. Дана фаза характеризується збільшенням обсягів виробництва, збільшення рівня зайнятості, збільшення доходів населення. Збільшення та розширення виробництва веде до збільшення закупівлі сировини, наймання додаткових робітників. Оскільки економічні ресурси обмежені, а на них зростає попит, з часом починається зростання загального рівня цін – інфляція.

Головними індикаторами фаз економічного циклу є динаміка індексу фізичного обсягу виробництва, обсягу товарообігу та заробітної плати.

Перший з наведених показників відображає тенденції розвитку економіки країни; другий – реакцію споживчого ринку; третій – відображає вплив

економічних процесів, які відбуваються у реальному секторі на рівень доходів населення країни. Методичні підходи щодо розрахунку визначених показників наведено нижче.

1. Індекс фізичного обсягу виробництва ($I\Phi O_v$) відносно базового року – показник, який характеризує динаміку кількісних змін в обсязі виготовлених товарів та послуг, без врахування впливу зміни середнього рівня цін.

$$I\Phi O_v = \frac{BBP_t^p}{BBP_{\delta}^p}, \text{ де} \quad (1)$$

BBP_t^p та BBP_{δ}^p – обсяги реального ВВП в поточному та базовому роках, відповідно.

2. Індекс фізичного обсягу виробництва ($I\Phi O_v$) відносно попереднього року:

$$I\Phi O_v = \frac{BBP_t^p}{BBP_{t-1}^p}, \text{ де} \quad (2)$$

BBP_t^p та BBP_{t-1}^p – обсяги реального ВВП в поточному та попередньому роках, відповідно.

3. Індекс фізичного обсягу товарообороту ($I\Phi OT$) відносно базового року

$$I\Phi OT = \frac{OT_t^p}{OT_{\delta}^p}, \text{ де} \quad (3)$$

OT_t^p та OT_{δ}^p – обсяги товарообороту в поточному та базовому роках, відповідно.

4. Індекс реальної заробітної плати ($IPЗП$) відносно базового року

$$IPЗП = \frac{ЗП_t^p}{ЗП_{t-1}^p}, \text{ де} \quad (4)$$

$ЗП_t^p$ та $ЗП_{t-1}^p$ – обсяги реальної заробітної плати в поточному та базовому роках, відповідно.

Зі статистичних даних, представлених на рис. 1, можна зробити висновок, що протягом аналізованого періоду (1996-2014 рр.) у реальному секторі економіки України спостерігається позитивна динаміка номінального ВВП, чинниками якої є як зростання обсягів виробництва, так і прискорення рівня цін. Період тимчасового погіршення економічної динаміки (2008-2009 рр.) пов'язано з впливом негативних зовнішніх чинників (світовою фінансово-економічною кризою).

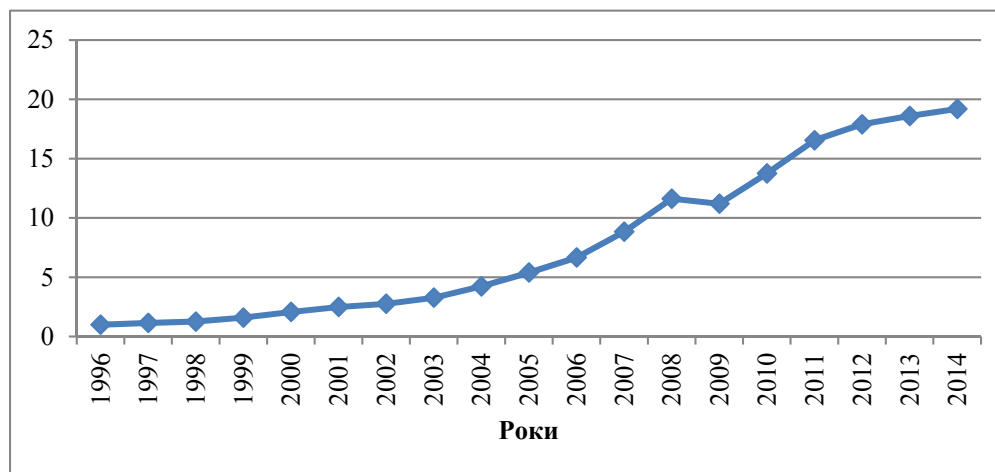

Рис. 1. Індеси фізичного обсягу виробництва відносно базового року, 1996-2014 рр. [9]

Протягом 1996-2001 рр. обсяг номінального ВВП відображає ознаки стагнації, або незначного підвищення економічної активності, темпи приросту фізичного обсягу становили від 1% до 2,5%. Отже, обсяг номінального ВВП кожного наступного року у відповідності до попереднього року показав тенденцію до незначного підвищення.

Починаючи з 2004 по 2008 рік спостерігається тенденція до прискорення динаміки розвитку економіки країни. Вплив зовнішніх чинників спричинених дією світової фінансово-економічної кризи призвів до погіршення економічної динаміки у 2008-2009 рр. Але період економічного спаду носив короткостроковий характер і у 2010-2014 рр. позитивна динаміка економічного розвитку поновлюється, в основному за рахунок прискорення динаміки інфляційних процесів. Загалом економічний цикл у період 1996-2014 рр., відображає тенденцію

стабільно невисокого рівня розвитку.

З метою виявлення тенденцій економічної кон'юнктури вагомим є проведення аналізу динаміки зміни номінального ВВП у більш короткострокові періоди (рис. 2).

Протягом аналізованого періоду спостерігається накладання різних типів економічних циклів.

Розвиток економіки країни відображає чередування короткострокових періодів змін економічної динаміки та носить синусоподібний характер. Основними причинами циклічності розвитку є проблеми пов'язані з розбалансуванням ситуації на валютному та грошовому ринках країни та девальвацією гривні.

Протягом аналізованого періоду спостерігаються короткі цикли, які мають тенденцію до підвищення та зниження відносно до попереднього року:

- короткий цикл з 1996-1998 рр. індекс становив 1-1,09;
 - короткий цикл з 1998-2002 рр. індекс становив 1,09-1,1;
 - короткий цикл з 2002-2006 рр. індекс становив 1,1-1,23;

- короткий цикл з 2006-2009 рр. індекс становив 1,2-0,9;
 - короткий цикл з 2009-2014 рр. індекс становив 0,9-1,02.

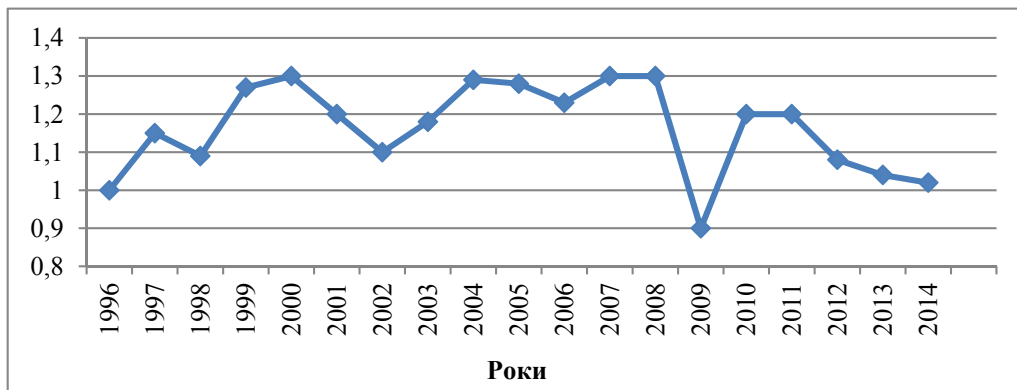

Рис. 2. Індекс фізичного обсягу виробництва відносно попереднього року, 1996-2014 рр. [9]

Для комплексної оцінки економічного розвитку (зниження) реального ВВП, промислового країни визначальним є дослідження темпів приросту виробництва та роздрібного товарообороту (табл. 2).

Таблиця 2

Темп приросту/зниження економічних показників, 1996-2014 рр.

Роки	Реальний приріст/зниження ВВП, % (до відповідного періоду попереднього року)	Реальний приріст / зниження промислового виробництва, % (до відповідного періоду попереднього року)	Реальний приріст/зниження роздрібного товарообороту, % (до відповідного періоду попереднього року)
1996	-10,0	-5,1	-5,1
1997	-3,0	-0,3	0,2
1998	-1,9	-1,0	-6,6
1999	-0,2	4,0	-7,1
2000	5,9	13,2	8,1
2001	9,2	14,2	13,7
2002	5,2	7,0	15,0
2003	9,5	15,8	20,5
2004	12,1	12,5	21,9
2005	3,0	3,1	23,4
2006	7,4	6,2	26,4
2007	7,6	7,6	29,5
2008	2,3	-5,2	17,3
2009	-14,8	-21,9	-20,9
2010	4,1	11,2	10,1
2011	5,4	8,0	13,2
2012	0,2	-0,5	12,3
2013	0,0	-4,3	6,1
2014	-14,8	-10,7	-9,6

Джерело: інформація Державної служби статистики, [9]

Аналізуючи зміну темпів приросту (зниження) реального ВВП, можна визначити тенденцію зміни загального обсягу виробництва, який вимірюється в постійних цінах. Темп приросту реального ВВП характеризує економічну діяльність в реальному секторі економіки, на величину якого впливає лише зміна обсягів виробництва.

Згідно статистичних даних, наведених у табл. 2, темп приросту (зниження) реального ВВП

корелюється з темпами промислового виробництва та темпами роздрібного товарообороту. У структурі даних прослідковується зниження обсягів виробництва та скорочення споживання товарів та послуг.

За період 1996-1999 рр. показники виробництва продукції мали негативну тенденцію. Найнижчої точки реальний ВВП досяг у 2009 р. та 2014 р., а в 2004 р. спостерігається найбільший темп зростання реального ВВП, який становив 12,1%. Тобто

зростання ВВП було значною мірою зумовлене сприятливою кон'юктурою на внутрішньому та зовнішньому ринках. Протягом 2003 та 2007 рр. найбільший приріст ВВП спостерігався в промисловості, оптовій та роздрібній торгівлі, тощо.

Ще одним важливим показником економічного розвитку країни та добробуту кожного її громадянина є показник реальної заробітної плати, тобто купівельної спроможності населення. Згідно статистичних даних, наведених на рис. 3, величина

номінальної середньої заробітної плати характеризується зростанням у порівнянні з базовим 1996 роком. Не дивлячись на це не можна не враховувати такі явища як девальвація гривні, темп інфляційних процесів, ріст цін на товари та послуги. Індекс реальної заробітної плати показує високі доходи у відповідності з базовим роком, але у підсумку населення України характеризується падінням рівня життя та добробуту громадян.

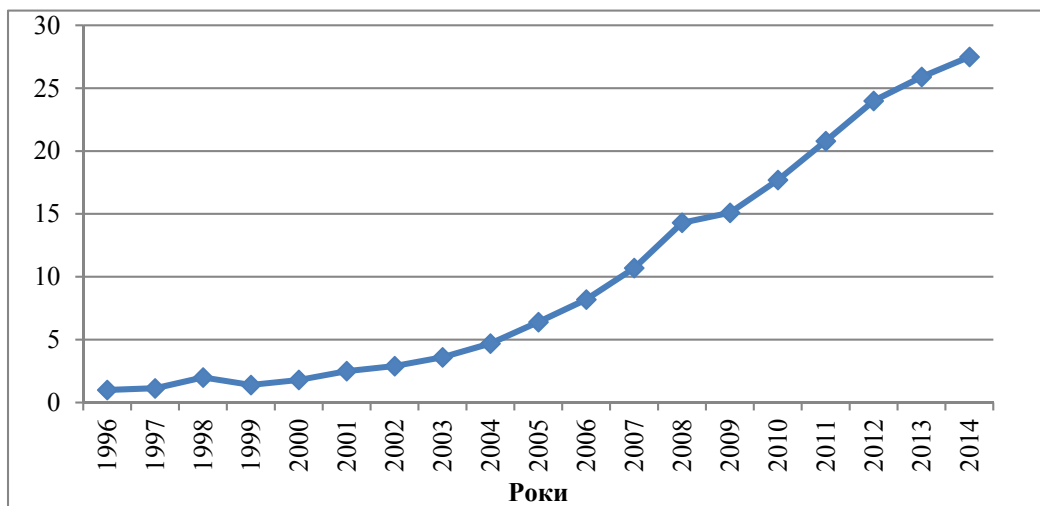

Рис. 3. Індеси реальної заробітної плати відносно базового року, 1996- 2014 рр. [9]

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Економічний цикл є періодичним хвилюподібним коливанням ділової активності, чергуванням піднесення і спаду рівня ринкової активності впродовж кількох років. Економічні цикли можуть відрізнятися один від одного за тривалістю й інтенсивністю, але всі вони мають одні і ті самі фази. Тобто під тривалістю економічного циклу слід

розуміти період часу між двома найвищими або найнижчими точками розвитку економіки. Поглиблення економічних дисбалансів суттєво послабило макроекономічну стійкість, що зрештою призвело до обвалу економіки України, в тому числі внаслідок зовнішньої агресії.

Подальші дослідження будуть спрямовані на визначення причинно-наслідкової залежності та обґрунтування основних чинників циклічності розвитку економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Christina D. Romer. Business Cycles / Christina D. Romer // The Concise encyclopedia of Economics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.econlib.org/library/Enc/BusinessCycles.html>.
2. Arthur F. Burns and Wesley C. Mitchell. Measuring Business Cycles [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nber.org/books/burn46-1>.
3. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
4. Лоуса Ф. Вклад Евгения Слуцкого в анализ экономических циклов / Ф. Лоус [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gallery.economicus.ru/cgi-bin/frame_rightn.pl?type=ru&links=/ru/slutsky/critics/slutsky_c2.txt&img=critics.jpg&name=slutsky.
5. Бардовский В. П. Экономика / В. П. Бардовський, О. В. Рудакова, Е. М. Самородова. – М.: ИД «Форум»; ИНФРА-М, 2011. – 672 с.
6. Ерохина Е. А. Стадии развития открытой экономики и циклы Н. Д. Кондратьева / Е. А. Ерохина. – Томск: Водолей, 2001. – 181 с.
7. Классификация экономических кризисов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.1mashstroi.ru/antikrizisnoe_upravlenie/klassifikazija_ekonomicheskikh_krizisov/index.html.
8. Виды циклов. Экономические кризисы и их классификация [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://modern-econ.ru/makro/problem/cikl/vidy.html>.
9. Основні показники економічного розвитку України / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=085ab09c-ca24-4fee-ae13-3cb51349507c&title=OsnovniPokaznikiEkonomichnogoIotsialnogoRozvitkuUkraini>.

Кучинка Татьяна Васильевна

ПРИРОДА И ПРИЧИНЫ ЦИКЛИЧНОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ КРИЗИСОВ

В статье раскрыто природу цикличности экономических кризисов, сущность экономического цикла, охарактеризованы фазы развития цикла и определены основные причины циклического воспроизводства. Целью статьи является исследование теоретических аспектов природы цикличности экономического кризиса, основных фаз развития цикла и причин циклического воспроизводства. Применен метод ретроспективного исторического анализа для комплексного исследования природы цикличности экономических кризисов. Теоретически доказана целесообразность применения различных подходов к определению внутренних и внешних причин цикличности экономического развития. Определено, что экономический цикл является периодическим волнообразным колебанием деловой активности, чередованием подъема и спада уровня рыночной активности в течение нескольких лет. Обосновано, что экономические циклы могут отличаться друг от друга по продолжительности и интенсивности, но все они имеют одни и те же фазы. Научная новизна полученных результатов заключается в выделении в рамках экономического цикла развития экономики страны за 1996-2014 гг. более краткосрочных периодов и обосновании причин и факторов циклических колебаний в их пределах. Практическое значение проведенного исследования заключается в обосновании природы и причин цикличности экономических кризисов, подтверждении их периодичности и повторности в развитии экономики Украины, а также определена зависимость между динамикой экономической конъюнктуры и динамикой промышленного производства и потребления товаров и услуг (динамикой розничного товарооборота). Особое внимание уделяется обоснованию причин экономического цикла, исследованию динамики номинального и реального ВВП, объемов промышленного производства, изменению уровня заработной платы и тому подобное. По результатам проведенного исследования обоснованно причины цикличности экономических кризисов. Доказано, что углубление экономических дисбалансов существенно ослабило макроэкономическую устойчивость, что в конечном итоге привело к обвалу экономики Украины, в том числе в результате внешней агрессии. Дальнейшие исследования будут направлены на определение причинно-следственной зависимости и обоснование основных факторов, которые приводят к цикличности развития экономики Украины.

Ключевые слова: экономический цикл, кризис, экономический кризис, фазы экономического цикла.

Kuchinka T.

THE NATURE AND CAUSES OF CYCLICAL ECONOMIC CRISES

The cyclical nature of economic crises, the essence of the economic cycle has been disclosed in the article, phases of cycle development have been characterized, the main reasons for cycle reproduction have been defined. The article is aimed to study the theoretical aspects of cyclical nature of economic crisis, the main phases of the cycle and the reasons for cycle reproduction. The method of retrospective historical analysis for a comprehensive study of the cyclical nature of economic crisis. The feasibility of different approaches to determining the internal and external causes of cyclical nature of economic development has been proved at the theoretical level. It has been determined that the economic cycle is periodic fluctuations in business activity, alternating rise and fall of market activity for several years. It has been substantiated that economic cycles can differ from each other in duration and intensity, but they all have one and the same phase. Scientific novelty of the results lies in distinguishing within the economic cycle of the country's economy development for the 1996-2014 more short-term periods and substantiation the reasons and factors of cyclical fluctuations within them. The practical significance of the research lies in substantiation the nature and causes of cyclical nature of economic crises, in confirmation of their periodicity and frequency in the economy of Ukraine, in defining the relationship between the dynamics of economic conditions and dynamics of production and consumption of goods and services (retail trade dynamics). Particular attention is paid to the reasons for the economic cycle, the study of the dynamics of nominal and real GDP, industrial production, changes in the level of wages, and so on. The reasons of cyclical nature of economic crises have been grounded according with the results of the research. It is proved that the deepening economic imbalances significantly weakened macroeconomic stability, which ultimately led to the collapse of Ukraine's economy including as a result of foreign aggression. Further research will be aimed to the determination of cause-effect relationships and substantiation of the main factors of recurrence of Economy of Ukraine.

Keywords: economic cycle, crisis, economic crisis, the phases of the economic cycle.

Одержано 05.02.2016 р.